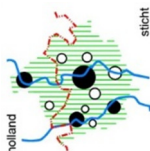

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

STICHTS-HOLLANDSE HISTORISCHE VERENIGING

opgericht in 1957

gevestigd te Woerden

Werkgebied: De (voormalige) gemeenten: Bodegraven, Driebruggen, Harmelen, Kamerik, Linschoten, Montfoort, Oudewater, Snelrewaard, Willeskop, Woerden, Zegveld
Adres: Bekenlaan 20, 3448 XC Woerden / tel. 06-50 25 78 22 / mail@shhv.info / www.shhv.info
Bank: IBAN: NL05 INGB 0000 330797 t.n.v. Stichts-Hollandse Historische Vereniging te Woerden
KvK-nummer: 40.46.44.34

Uit het bestuur

Van de voorzitter

Kastelein

Grote kans dat, als u het woord 'kastelein' hoort, u denkt aan de uitbater van een café of een kroeg. Maar het woord blijkt meer dan 20 (!) betekenissen te hebben, die overigens deels op elkaar lijken, zoals 'barman' en 'kroegbaas'. Kastelein kan echter ook 'herbergier' betekenen – de uitbater van een klein logement. En dat voert ons naar een nog oudere betekenis, namelijk die van 'plaatsvervanger van de kasteelheer', of ook wel degene die een kasteel beheert namens de eigenaar. Het is niet toevallig dat de woorden kastelein en kasteel dezelfde basis hebben. Het Kasteel Woerden heeft, in die hoedanigheid, vroeger verschillende kasteleins gekend. Ze werden door de eigenaren – vaak Graaf of Hertog – benoemd in die functie, als een soort zetbaas. De oudste vermelding is die van Heynric Hermans uit 1415. Hij bewoonde en beheerde als rentmeester en kastelein het Kasteel namens Jan van Beieren, die geldt als de stichter van het huidige kasteel. Andere benoeringen die deze edelen konden doen – soms in combinatie met die van kastelein – waren die van baljuw (uitvoering rechtspraak namens de landheer) en dijkgraaf.

De geschiedenis van Het Kasteel is, zoals u weet, buitengewoon boeiend. Er is ook een aantal boeken over geschreven, deels als uitgave van de Stichts Hollandse Bijdragen. Op de boekentafel, altijd aanwezig bij de lezingen die de SHHV organiseert, vindt u regelmatig enkele voorbeelden. Op dit moment bekijkt de huidige uitbater van Het Kasteel samen met de SHHV verschillende mogelijkheden om deze fascinerende geschiedenis wat nadrukkelijker in beeld te brengen in het pand. Een mooie manier om een stukje historie toegankelijk te maken voor bezoekers en gasten.

Overigens, nu het bestuur van de SHHV weer (nagenoeg) op sterkte is, ontstaat ook ruimte om geleidelijk nieuwe activiteiten te overwegen. Heeft u suggesties? Aarzel niet en stuur een berichtje, bijvoorbeeld naar onze secretaris. U vindt de gegevens bovenaan dit blad.

Dan ... nog iets. De SHHV organiseert in augustus een prachtige dagexcursie. Er zijn nog plaatsen over en als u mee wilt (u mag ook niet-leden meenemen) dan zou ik vandaag nog uw reservering(en) veilig stellen! In deze Nieuwsbrief vindt u alle details.

Met beste groeten, Niek de Kort – voorzitter

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

Komende activiteiten

Dinsdag 5 juli

“Tussen Romeinen en Noormannen” – een lezing door Herre Wynia
Locatie: Kerkgebouw De Rank, Verlengde Hoogstraat 26, Montfoort
Aanvang: 20.00

Vooruitlopend op de bouwwerkzaamheden in Leidsche Rijn zijn bijna honderd opgravingen van bewoningssporen uit de prehistorie tot en met de Tweede Wereldoorlog uitgevoerd. Voor de periode van de vroege middeleeuwen heeft het archeologisch onderzoek een schat aan nieuwe inzichten opgeleverd. Bij het Domplein in het centrum van Utrecht zijn belangrijke sporen uit de Merovingische periode (400-700 na Chr.) tevoorschijn gekomen. Zelfs in Woerden is, dankzij de vondst van het Frankische zwaard, duidelijk geworden dat er in ieder geval rond 700 sprake was van bewoning en een waarschijnlijk door Bonifatius gesticht kerkje. Het beeld dat na de Romeinen de 'duistere of donkere middeleeuwen' hun intrede deden, blijkt dan ook onhoudbaar. De onderzoeksresultaten duiden juist op een opvallend vitale periode, waarin een groot aantal verschillende nederzettingen werd gesticht. In de lezing zal de gemeentelijk archeoloog van Utrecht, Herre Wynia, ingaan op de belangrijkste archeologische vindplaatsen uit de vroege middeleeuwen van de afgelopen jaren. Ook zal hij de laatste stand van zaken geven van het archeologische onderzoek op het Domplein, waar Willibrord in 695 arriveerde.

Herre Wynia

Over de spreker: Herre Wynia (1967) studeerde archeologie aan de Universiteit Leiden en de Universiteit Amsterdam, waar hij in 1992 afstudeerde in middeleeuwse archeologie met als specialisatie scheepsarcheologie. Sinds 1994 werkt hij bij de afdeling Erfgoed van de gemeente Utrecht als één van de drie gemeentelijk archeologen. Al vanaf 1997 is hij betrokken bij het archeologisch onderzoek en inpassing van cultuurhistorische waarden in Leidsche Rijn.

Zaterdag 27 augustus

SHHV excursie naar Oudenbosch en Willemstad
Vertrek en aankomst: Per bus, Woerden NS
08.30 – 18.00 uur

De excursie van dit jaar gaat naar **Willemstad** en **Oudenbosch**. Wanneer je in Willemstad rondloopt, kun je de geschiedenis bijna ruiken. De stad heeft de vorm van een zevenpuntige ster en de bastions en vestingwallen zijn nog grotendeels intact. Willemstad heeft niet voor niets een officieel beschermd stadsgezicht. Oudenbosch is vooral bekend van de Basiliek, die grote gelijkenis vertoont met de beroemde Sint Pieter in Rome. Het is dan ook een verkleinde kopie die door niemand minder dan Pierre Cuypers ontworpen is.

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

Programma Vanuit Woerden reizen we per touringcar eerst naar Oudenbosch, waar we bij de Basiliek van de Heiligen Agatha en Barbara hartelijk ontvangen worden door de gids van deze ochtend: Gerhard Mark van der Waal. Hij is een deskundige op het gebied van religieus erfgoed en als inwoner van Oudenbosch goed op de hoogte van hun lokale Sint Pieter. Na de koffie bezoeken we met gidsen deze kerk.

Aansluitend is er een wandeling door Oudenbosch waarbij aandacht voor de Nederlandse Zouaven, een internationaal vrijwilligersleger ter verdediging van het Pauselijk Rijk. Ook kent Oudenbosch een prachtig Arboretum, ontstaan door samenvoeging van de tuinen van de Broeders van Oudenbosch en die van de Jezuïeten. Tegen het einde van de ochtend reizen we naar het nabijgelegen Willemstad. We gebruiken hier de lunch. Gidsen nemen ons vervolgens mee door dit historische stadje, over de vestingwerken naar het Mauritshuis, in 1623 in opdracht van prins Maurits gebouwd. In dit historische gebouw hebben vele gouverneurs en andere adellijke personen uit de 17e eeuw gewoond. Na afloop van de wandeling heeft u gelegenheid om zelf nog eens door Willemstad te dwalen. Tegen het einde van de middag keren we terug naar Woerden. We onderbreken de terugtocht voor een drankje in Fort de Hel dat vlakbij Willemstad ligt en onderdeel was van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Praktische informatie

Datum: Zaterdag 27 augustus 2016. Prijs: € 57,50. Inclusief: Vervoer per touringcar, gidsen, koffie/thee, lunch en entrees. **Aanmelden** bij Marianna Kersten: kersten33@kpnplanet.nl of bel 0348-415528. Geef het volgende door: Naam, Aantal personen, SHHV lidnummer, Telefoon of e-mailadres (liefst het laatste). De inschrijving is pas **definitief** als het bedrag van Euro € 57,50 pp. is overgemaakt naar bankrekening NL05 INGB 0000330797, ten name van de SHHV te Woerden. De aanmelding staat ook open voor niet-leden, maar bij het toewijzen van plaatsen hebben leden voorrang. Het minimum aantal deelnemers is 40 en het maximum is 50. Meer informatie: www.shhv.info

Dinsdag 27 september

Het Frankische Zwaard – lezing door Erik Verhelst

Locatie: De Dam, Wilhelminaweg 70 te Woerden

Aanvang: 20.00 uur

*Fundamenten uit de
Middeleeuwen, (foto RAAP).*

Aan het eind van een koude winterdag in januari 2012 slaat de metaaldetector heftig uit in de werkput aan de Hoge Woerd: het signaal komt van een langwerpige roestklomp, begraven in de bodem. De vinder kan zijn ogen niet geloven: hij denkt direct aan een zwaard. Toch houden de archeologen er rekening mee dat de roest wellicht maar een flinke deurscharnier verbergt. Dat er iets heel bijzonders is opgepiept aan de Hoge Woerd, blijkt als specialisten van Restaura de vondst onder handen nemen. Op röntgenfoto's is onder de dikke roestaanslag een versierd zwaard te zien.

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

Het zwaard gaat bijna een jaar in een ontzoutingsbad voordat het schoongemaakt en gerestaureerd kan worden. Het eindresultaat is een fraai ijzeren slagzwaard uit de 8e eeuw, ook wel spatha genoemd. Het is 90 centimeter lang en aan twee kanten geslepen. In de roest is de houten schede deels bewaard gebleven. De gevestplaat en -knop zijn ingelegd met zilveren plaatjes en er zitten twee geometrische versieringen op. In Nederland is slechts een klein aantal soortgelijke zwaarden gevonden in graven of opgebaggerd uit rivieren. Helaas is de ontzouting niet voldoende geweest, zodat dit nog een keer opnieuw moet gebeuren. Naar verwachting zal het zwaard vanaf half oktober 2016 in het Stadsmuseum worden geëxposeerd.

Met het zwaard, waar bovendien menselijke skeletresten bij liggen, heeft Woerden plotsklaps een duidelijk bewijs dat daar in de Vroege Middeleeuwen mensen verbleven. De botjes bij het zwaard en ook de skeletdelen van twee andere opgegraven individuen blijken na koolstofdatering namelijk ook uit de 8e eeuw te stammen. De archeologen gaan er van uit dat de botten afkomstig zijn van mensen die begraven lagen op een voorheen onbekend vroegmiddeleeuws grafveld rond de kerk van Woerden. Het zwaard was vermoedelijk een bijgift in het graf van een lokale edelman. Zo'n zwaard was immers uiterst kostbaar en alleen weggelegd voor mannen met een hoge status en macht. Het past ook in de traditie van elitegraven zoals die in de 8e eeuw in het West-Nederlandse kustgebied voorkomen. Het graf van de edelman met zwaard kan symbool staan voor de inlijving van de plaatselijke elite van Woerden in de Frankische machtsstructuur.

Woerden en het omliggende gebied was in de 8e eeuw in handen van Frankische koningen. Zij waren aanhangers van het christendom en missionarissen van elders mochten het christelijk geloof in hun rijk verspreiden. Zo ook Bonifatius, die volgens een historische bron tussen 719 en 722 na Chr. in Woerden verbleef om er te prediken. Wellicht is door toedoen van Bonifatius in Woerden een kerk gesticht, zoals missionarissen toen gewoon waren te doen. De opgraving doet vermoeden dat die eerste kerk in een Romeins gebouw is gesticht. Wie weet schept toekomstig bodemonderzoek nabij de huidige Petruskerk meer duidelijkheid over de vroegste kerk en het grafveld in Woerden.

Over de spreker: Drs. E.M.P. (Erik) Verhelst (30 november 1970) heeft provinciaal-Romeinse archeologie gestudeerd aan de UVA. Hij is sinds 1996 werkzaam in de archeologie, eerst voor de Hendrik Brunsting Stichting van de VU, en sinds 2007 voor RAAP Archeologisch Adviesbureau. Zijn specialisaties zijn de archeologie van het Gelderse rivierengebied en metaalvondsten.

Maandag 24 oktober

Woerden, de Beeldenstorm en Alva's 'Bloedraad' – lezing door Sander Wassing

Locatie: Het Kasteel te Woerden

Aanvang: 20.00 uur

In de zomer van 1566 raakten de gemoederen overal in de Nederlanden oververhit. Een explosieve mix van religieuze, sociale en economische onrust begon te gisten. Men kon aanvankelijk niets beginnen tegen het fenomeen dat zich vanaf augustus 1566 overal in de Nederlanden voltrok. De Beeldenstorm verspreidde zich razendsnel door het land en het Spaanse bewind in Brussel wankelde op haar grondvesten. Eind augustus bereikte de onrust ook de noordelijke Nederlanden. Overal in het graafschap Holland werden de kerken en kloosters ontdaan van hun sacrale interieur. Hoewel Woerden ontbreekt in de overzichtswerken over de Beeldenstorm, heeft een groep beeldenbrekers ook

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

toegeslagen in de Petruskerk. De resultaten van hun acties zijn vandaag de dag te bewonderen in de Petruskerk: de restanten van een beeldenroep, de graflegging van Jezus, zijn hier te zien. Welk verhaal gaat er schuil achter de teruggevonden restanten van de beeldengroep uit de Petruskerk? Wat hadden de negen door Alva verbannen personen op hun geweten en hoe liep het met deze lieden af? Hoe ging de Raad van Beroerten te werk? Wie was Erik van Brunswijk, pandheer van Woerden?

Noteer deze datum vast in uw agenda! Meer informatie in de volgende Nieuwsbrief

Wetenswaardigheden

Zelf aan de slag met honderdduizenden meesterwerken

Een groot deel van de collectie van het Rijksmuseum is digitaal ontsloten. Met de faciliteit Rijks Studio kun je eindeloos speuren, een eigen collectie samenstellen, materiaal downloaden in hoge resolutie en nog veel meer. Bij de afbeeldingen is informatie gevoegd over het object, zoals een korte beschrijving, de uitvoering en de vindplaats. Bij het schrijven van deze Nieuwsbrief kon worden gezocht in 553.275 werken. Gebruik de zoekfunctie eens en toets in "Woerden". Er gaat een wereld open. Kijk op www.rijksmuseum.nl/nl/rijksstudio.

Erfgoed informatie bewaard

De erfgoedportal UtrechtAltijd.nl is voortdurend in ontwikkeling. In de afgelopen tijd zijn nieuwe verhalen toegevoegd, zoals over de Grebbelinie, buitenplaatsen en de overstroming van 1916. In het voorjaar heeft Landschap Erfgoed Utrecht een gebruikersonderzoek uitgevoerd met een testpanel. De testpersonen waren positief verrast door de grote rijkdom aan erfgoed informatie op UtrechtAltijd.nl. Uiteraard waren er ook verbeterpunten. Daar wordt nu aan gewerkt. Om de website te promoten zijn in diverse huis-aan-huisbladen in de provincie artikelen verschenen. Ook was UtrechtAltijd.nl met een stand aanwezig bij het Famillement, een evenement van Het Utrechts Archief.

NIEUWSBRIEF

Juli 2016 nr. 7

Jeugdvrienden weer bijeengebracht – Leo Gestel en Cornelis Vreedenburgh Stadsmuseum Woerden 2 juli 2015 – 15 januari 2017

Het Stadsmuseum in Woerden exposeert van 2 juli 2016 t/m 15 januari 2017 werken van de in Woerden geboren en getogen klasgenoten en jeugdvrienden Gestel en Vreedenburgh. In een uniek collectie komen de verschillende episoden in het leven en (onderling heel verschillend) werk van beiden prachtig tot hun recht. Kijk ook op www.stadsmuseumwoerden.nl

Archeologie uit je achtertuin Rijksmuseum van Oudheden - Leiden

De presentatie Archeologie uit je achtertuin bestaat uit een tien meter lange ladenkast met daarin de meest uiteenlopende archeologische vondsten uit meer dan 120 Nederlandse gemeenten. Uit elke gemeente is één object te zien. U vindt de meterslange ladenkast op de vaste tentoonstelling Archeologie van Nederland.

De rijkdom van de Nederlandse archeologie komt u tegemoet bij het openen van de laatjes. U ziet bijvoorbeeld een Spaanse kanonskogel uit de Tachtigjarige Oorlog (ca. 1573) die in Alkmaar is gevonden. Van Texel komt een luizenkam van een zeeman (uit ca. 1740) en Den Haag leverde een Delfts blauw tegeltje met een ooievaar uit ca. 1650. Andere blikvangers zijn een bronzen applique (een soort versiering) uit Maastricht en een zegelstempel uit Rotterdam. Op de applique (gemaakt tussen 100 en 250) staat Silenus, een metgezel van de Griekse god Dionysos. De achttiende-eeuwse zegelstempel laat de Romeinse godin Salus zien, de verpersoonlijking van welzijn en welvaart. Van harte aanbevolen en ... ontdek wat er in de collectie van Woerden te vinden is!